

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE

DOCTORAT ȘTIINȚIFIC ÎN DOMENIUL FILOLOGIE

**EVALUAREA TRADUCERII AUTOMATE ÎN CAZUL TEXTELOR
JURIDICE: O ANALIZĂ A ERORILOR LEXICALE DIN ENGLEZĂ
ÎN ROMÂNĂ**

Rezumat Teză

Conducător științific:

Prof. univ. dr. habil. GREERE Anca-Luminița

Doctorand:

Hemcinschi Flavia-Maria

Cluj-Napoca
2025

Cuvinte cheie: *traducerea automată, DeepL, calitatea traducerii, evaluarea calității traducerii, evaluarea cantitativă, Multidimensional Quality Metrics (MQM), limbajul juridic*

Context general

Traducerea și în mod special traducerea automată disponibilă online este disponibilă aproape peste tot iar oamenii se bazează pe ea în mod frecvent, fie ca non-experti în domeniul traducerii, fie ca experți în acest domeniu. Instrumentele de traducere se folosesc în industria traducerii și pe piața traducerii drept sprijin pentru traducători pentru a grăbi procesul de traducere și a reuși la respectarea termenelor limită și a cerințelor clientului. Aceleași instrumente pot și folosite și de cercetătorii traducerii pentru diverse scopuri de cercetare, cum ar fi pentru studiul de față.

Proiectele de traducere însă mai implică și ale etape, care se pot desfășura fie înaintea traducerii propriu-zise, fie după aceasta. Procesele care au loc după traducerea propriu-zisă sunt de exemplu editarea traducerii sau în caz de traducere automată post-editarea traducerii obținute. Procesele de editare și de post-editare sunt acțiuni menite să corecteze orice erori care s-ar fi putut ivi în cursul traducerii. Acestea reprezintă o etapă importantă în procesul de traducere, înainte ca traducerea să fie livrată clientului.

Ceea ce contează pentru livrarea traducerii este calitatea traducerii, însă noțiunea de calitate a traducerii este deosebit de complexă. Pot exista mai multe niveluri de calitate a traducerii după cum există diverse perspective ale calității traducerii. Însă, cercetării traducerii au conceput modalități de evaluare a calității traducerii prin diverse modalități. Metodele acestora iau forma unei evaluări non-cantitative a calității traducerii precum și cantitative: cea dintâi se axează pe diverse modalități de a atinge o traducere calitativă și o evaluare adecvată. Cea de pe urmă se bazează pe numărarea de erori și cu furnizarea de metrici, grile, tabele, calcule și formule.

Scopurile acestui Studiu

Scopul principal al acestui studiu este de a testa eficiența unui instrument automat de traducere cum ar fi DeepL în versiunea sa neplătită pe un corpus juridic în limba engleză care servește drept text sursă. Un alt scop este aplicarea unui model de evaluare a calității traducerii pe un text țintă, sub forma unui sistem de indici intitulat Multidimensional Quality Metrics, abreviat ca MQM. Un alt scop este stabilirea gradului de subiectivism care se poate observa în timpul evaluării calitative a traducerii, dacă un model

cum este Multidimensional Quality Metrics reușește să ducă la o reducere semnificativă a subiectivității în favoarea obiectivității.

Metodologie

Partea teoretică a acestui studiu constituie prima parte a studiului pentru a oferi contextul informațional necesar înainte de aplicarea teoriei în Studiul de Caz.

Caracteristicile sistemelor de traducere automată sunt discutate pe scurt pentru a oferi o idee despre funcționarea și aplicarea unor asemenea sisteme. Apoi, accentul a fost pus pe calitatea traducerii, gradele și tipurile acesteia, erori ale traducerii și clasarea traducerilor. Acestea au fost urmate de o selecție a modelelor de evaluare a traducerii, fie non-cantitative, fie cantitative, accentul fiind pe modelele cantitative și mai ales pe Multidimensional Quality Metrics (MQM).

Acest studiu mai conține și teorii ale traducerii care au fost considerate relevante și aplicabile pentru acest studiu. Mai mult decât atât, pe lângă teoria traducerii, un alt aspect important este acela al limbajului specializat, mai precis limbajul juridic. Ultimul capitol al părții teoretice prezintă caracteristicile principale ale limbajului juridic englez și ale celui românesc, deoarece corpusul alcătuit pentru acest studiu este un corpus juridic.

Pentru acest studiu s-a ales DeepL în varianta sa gratuită. În ceea ce privește textul sursă de tradus de DeepL, acesta reprezintă un corpus juridic compus din patru spețe. Spețele au fost luate de pe site-ul Curții Supreme a Regatului Unit și au fost alese conform cu subiectele discutate: poluarea și daunele provocate de aceasta, liberarea condiționată a unor deținuți teroriști, TVA-ul impus pe vânzarea unui teren și continuarea fiduciei privind un teren.

Corpusul este alcătuit din patru spețe cu scopul menținerii unui nivel ridicat de detaliere, luând în considerare și timpul avut la dispoziție pentru studiul de față. Textul sursă a fost tradus de DeepL în versiunea sa gratuită, dar într-un mod fragmentat. Textul țință a fost verificat de mai multe ori, pentru a găsi erorile din traducere, dar și pentru a afla ce categorii de erori se pot stabili.

Categoriile care au rezultat sunt *Acuratețea* și *Terminologia*, cu propriile lor subcategorii, și anume *Acuratețe- Cuvânt Netradus/ Expresie netradusă* și *Terminologie – Cuvânt Greșit/ Expresie greșită*, respectiv *Utilizarea inconsecventă a terminologiei*. Erorile au fost supuse și analizei de erori și unui model de evaluare cantitativă a calității. Pe parcursul analizei erorilor s-au utilizat surse online specializate pentru a stabili dacă un anumit item reprezintă o eroare și pentru a susține soluțiile de traducere.

Atât tipologiile de erori cât și modelul de calculare au fost bazate pe modelul intitulat Multidimensional Quality Metrics (MQM). Au fost necesare și ajustări pe parcursul categorizării erorilor și în scop de calcul. Categoriile principale de *Acuratețe* și *Terminologie* au fost suplimentate cu alte subcategorii pentru calcularea calității traducerii, sub forma unor subcategorii tematice cum ar fi *Instituții/Organe Juridice (Legal Institutions/Bodies)*. Ceea ce a rezultat au fost categorii cum ar fi *Acuratețe- Acte Juridice Netraduse* și *Terminologie – Organe Juridice Greșit Traduse*, printre altele.

Erorile intitulate *Acuratețe-Netraduse* au fost soluționate și prezentate sub formă de tabele, în timp ce erorile de terminologie au fost analizate în mod extins și grupate în funcție de domeniul tematic. De menționat aici este faptul că nu toate erorile au fost strict legate de domeniul juridic (de exemplu *schimb de pleoari*), unele au aparținut și altor domenii, cum ar fi cel imobiliar (de exemplu *drept de proprietate absolută*), în timp ce altele aparțin limbajului comun, cum ar fi *sit*.

Această organizare tematică a erorilor sub Terminologie a servit ca ajutor pentru calculul din ultima parte a studiului. Calculul a fost inspirat din formula propusă de Multidimensional Quality Metrics, dar adaptat necesităților acestui studiu. Mai precis, ce propune MQM este un calcul bazat pe excel ce conține multe formule și care este ajustat automat. Însă acest studiu nu s-a bazat nici pe extracție automată și nici pe instrumente automate de calcul, în schimb pe activități manuale în cea mai mare parte. Instrumentul de căutare pus la dispoziție de Microsoft Word a fost unicul instrument utilizat pentru calcularea numărului de erori din traducere.

Calcululele au fost efectuate pentru fiecare speță din corpus înainte de a prezenta un scor final de calcul pentru întregul corpus. Aceste calcule au fost precedate de categorizări ale erorilor sub formă de tabele, calcule ce se bazează pe preponderența erorilor din corpus și a nivelurilor corespunzătoare de gravitate. Includerea nivelului de gravitate se bazează pe ideea de valoare a erorii, ceea ce înseamnă impactul avut de o anumită eroare asupra textului țintă.

Organizarea Studiului: Structura tezei

Studiu este structurat în două părți: prima parte este dedicată cadrului teoretic în timp ce a doua parte a studiului este reprezentată de studiul de caz. Prima parte a acestui studiu, intitulată *Parte Teoretică*, conține patru capitole, dintre care primul tratează traducerea automată, al doilea și al treilea capitol teoria traducerii și ultimul capitol abordează limbajul juridic englez și românesc. A doua parte, intitulată *Studiu de Caz*, este organizată în : metodologie utilizată pentru studiul de caz, prezentarea instrumentelor utilizate și prezentarea corpusului, rezultatele obținute și interpretarea acestora.

Instrumentele automate de traducere fac parte de ceva timp din instrumentarul traducătorului, încă de când a fost avută în vedere posibilitatea traducerii automate. Primul capitol, intitulat *Features of Automated Translation Systems with Focus on Neural Translation/Caracteristici ale sistemelor de traducere cu focus pe traducerea neuronală* prezintă pe scurt dezvoltarea traducerii automate. Rezultatul acestei dezvoltări se reflectă în diversele tipuri de sisteme de traducere automată: traducerea automată bazată pe reguli sau rule-based machine translation (RBMT) în anii 50 și 60, anumite implementări ale traducerii automate în anii 70 (spre exemplu sistemul MÉTÉO), traducerea automată bazată pe exemple (din corpusuri) (EBMT) din anii 80. Acestea au fost urmate de lansarea instrumentelor gratuite online de traducere, a instrumentelor de traducere asistată de calculator (CAT tools), precum și a traducerii automate statistice în anii 90.

Cele două criterii majore urmărite de aceste sisteme au fost acuratețea și fluența, criterii îndeplinite doar odată cu lansarea traducerii automate neuronale, care reprezintă un salt major de la sistemele automate anterioare. Traducerea neuronală își derivă funcționarea de la sisteme anterioare cum ar fi traducerea automată statistică, dar care se și bazează pe un sistem de învățare, într-un mod similar cu cel manifestat de rețelele neuronale. Cu toate acestea, mai există încă fenomene lingvistice problematice pentru sistemul de traducere neuronală cum ar fi polisemia, omonimia, ambiguitatea, caracteristicile gramaticale, dar și aspecte de registru și terminologie.

Un alt aspect important al studiului de față este cel al calității traducerii, nivelurile calității cu referire la traducere, lucru acoperit în *Perspectives on Translation Quality with Focus on Quantitative Translation Quality Assessment/Perspective asupra calității traducerii cu accent pe evaluarea cantitativă a calității traducerii*. Acest capitol prezintă conceptul de calitate, drept unul complex și evaziv. Există multe tipuri dar și multe niveluri de calitate a traducerii, așa cum a fost conceput de academicieni din domeniul traducerii. În mediul academic calitatea traducerii reprezintă o noțiune imprecisă datorită incertitudinii asociate cu definirea acesteia.

Academicienii prezintă opinii diferite în acest sens, unii asociază calitatea cu un text ținută tradus cu succes, alții o asociază cu calitatea conținutului și lizibilitatea. Alte criterii pentru calitatea traducerii sunt acceptabilitatea, funcționalitatea, dar și acuratețea și fluența. Pentru unele rețele de cercetători cum ar fi Translation Automation User Society (TAUS) ținta pentru nivelul calității este traducerea umană, ceea ce subliniază importanța acordată traducătorilor și muncii acestora.

Calitatea traducerii și nivelurile posibile ale acesteia sunt influențate și de aspectele externe traducerii. Acestea sunt creșterea cererii de traducere, o mai mare disponibilitate a traducerii, care ar putea duce atât la o creștere cât și la o scădere a nivelurilor dorite de calitate.

Orice traducător are dreptate în a dori o traducere adecvată, dar nu dacă urmărește să obțină o traducere perfectă, care în mod evident nu există. Factorii subiectivi care sunt inerenți oricărei traducerii sunt dați de individualitatea traducătorului (stilul lor unic de traducere) precum și aptitudinile și personalitatea acestora. Cu toate acestea, există și eforturi de a scădea nivelul de subiectivitate în favoarea obiectivității.

Pentru atingerea unui nivel crescut de obiectivitate evaluatorul necesită instrumente specifice care să îi ajute cum ar fi de pildă grile, standarde, indici. Mai mult de atât, asemenea metode trebuie suplimentate cu traducerea erorilor identificate în traducerea evaluată. Erorile de traducere sunt definite în diverse feluri, fie ca devieri, defecte ale traducerii, un eșec în a adera la instrucțiunile de traducere, deci în general vorbind orice aspect care afectează o traducere și livrarea cu succes a traducerii.

Analiza traducerii este la fel de importantă în evaluarea calității traducerii deoarece implică și identificarea cauzelor erorilor de traducere. Aceste erori pot apărea datorită dificultăților în înțelegerea textului sursă (fie datorită competenței traducătorului sau din cauza textului în sine), presiuni de timp datorită mediului de lucru (termene limită stricte), competențe de traducere lipsă sau competențe deficitare. De asemenea, academicienii oferă diverse clasificări ale erorilor de traducere, ceea ce reflectă dorința de a obține sisteme mai bune de evaluare a traducerii.

Cea mai simplă tipologie de erori este clasificarea între erori de limbă sau lingvistice și erorile de transfer sau erorile de sens. O altă tipologie simplă de erori aparține lui Anthony Pym, care a clasificat erorile în erori binare, care se referă la o opțiune bună sau greșită, și erori non-binare, care cuprind mai multe opțiuni, nu doar două. Pentru Tomás Conde erorile lingvistice pot fi detectate la citirea textului țintă, însă erorile de traducere pot fi descoperite la compararea textului sursă cu textul țintă. În afară de acestea, mai există multe alte clasificări complexe ale erorilor, cum ar fi cele efectuate de Martínez Melis și Hurtado Albir și de Federica Scarpa.

Gravitatea erorii reprezintă un alt concept important în evaluarea traducerii. Această gravitate este conferită nu doar de tipul erorii dar și de impactul acesteia asupra textului țintă. De asemenea, erorile sunt clasificate în funcție de gravitate în erori minore, majore și critice. Erorile minore prezintă consecințe mai puține decât cele majore iar cele mai grave erori sunt cele critice, pentru că ar putea duce la consecințe legale pentru traducător și firma de traducere.

Cercetătorii diferă în clasificarea erorilor de traducere în erori minore, majore și critice. Pentru Anthony Pym erorile binare sunt cu risc ridicat, spre deosebire de cele non-binare. Pentru alții (Dancette și Hurtado Albir) cele mai serioase sunt erorile de sens din textul sursă și cele de coerență și coeziune din textul țintă.

Asemenea clasificări ale erorilor sunt utile la ierarhizarea unei întregi traduceri și ajută la cuantificarea erorilor. O traducere poate primi mai multe clasificări, de la A la D, în funcție de gradul de revizuire a traducerii, care variază de la lipsa necesității revizuirii (A) la o traducere inacceptabilă care nu poate fi livrată deoarece e necesară reluarea traducerii.

Toate acestea pot contribui la *evaluarea calității traducerii*, un termen folosit de altfel în business și care se referă la o revizuire de tipul post-editării și care include o cuantificare a rezultatelor. Evaluarea calității traducerii este legată de managementul proiectelor de traducere, spre deosebire de alte activități cum ar fi revizuirea traducerii, care face parte din procesul de traducere.

Există abordări necantitative dar și cantitative ale evaluării calității traducerii. Deși studiul se axează pe modele cantitative de evaluare a traducerii, acesta ia în considerare și ideile de traducere formulate de specialiști cum ar fi House, Reiss, Vermeer și Nord. House a fost inclusă cu distincția dintre traducerea “overt” și cea “covert”, Reiss cu tipologiile textuale, în timp ce pentru Vermeer important este scopul traducerii iar pentru Nord accentul cade pe funcționalism și începerea procesului de traducere cu analiza textului sursă.

Industria traducerii necesită indici, deoarece în absența acestora evaluarea traducerii riscă să fie subiectivă, fapt care a determinat cercetarea în vederea creării de noi indici. Exemple de sisteme pe bază de indici, dezvoltate în secolele XX și XXI sunt: SEPT (Système d’évaluation positive des traductions), Sical (Canadian Language Quality Measurement System), LISA QA Model (Localisation Industry Standards Association) SAE J2450 (Society of Automotive Engineers) și TAUS DQF-MQM (Translation Automation User Society Dynamic Quality Framework Multidimensional Quality Metrics). Ce au în comun aceste sisteme este includerea de tipuri de erori, valori ale erorii, gravitatea erorii, indici, formule de calcul. Toate prezintă avantaje dar și dezavantaje, însă sistemul care se bazează pe unele sisteme anterioare pentru a oferi o variantă îmbunătățită și universal adaptabilă este TAUS DQF-MQM.

Sistemul, dezvoltat de către proiectul QT LaunchPad, este disponibil în două variante (Core MQM și Full MQM) care diferă prin numărul de subcategorii, precum și nivelul de detaliu. Varianta aleasă pentru acest studiu este Core MQM, ce conține următoarele tipologii de erori: *Terminology, Accuracy, Linguistic conventions, Style, Locale Conventions, Audience appropriateness, Design and*

Markup and Custom. În ceea ce privește gravitatea erorilor, cea mai nouă versiune (din 2023), prezintă o clasificare în erori neutre, minor, majore și critice, în funcție de impactul acestora asupra textului țintă. Mai mult de atât, această variantă mai recentă de MQM prezintă și o foaie de calcul cu multe componente și calcule complexe, dar și un prag de acceptabilitate, ceea ce înseamnă un punctaj de trecere pentru traducere.

În timp ce progresul făcut de cercetători în crearea unor modele pentru evaluarea calității traducerii a fost încununat cu rezultate semnificative, nu trebuie uitat că aceste modele nu sunt lipsite de defecte, în ciuda nivelului lor de detaliu și adaptabilității lor ridicate. De fapt nu există nici o abordare universală către o eliminare completă sau o reducere semnificativă a subiectivității în cadrul evaluării traducerii. Subiectivitatea rămâne o parte inerentă a oricărei evaluări de traducere, fapt observabil în ajustările efectuate de traducători și evaluatori în timpul evaluării calității traducerii.

Următoarele capitole se axează în continuare pe teoria relevantă pentru acest studiu: o selecție a teoriilor de traducere precum și a trăsăturilor esențiale ale limbajului juridic englez dar și celui românesc, ca pregătire pentru Studiul de Caz.

Pentru capitolul ***Translation Theory and Its Relevance for Machine Translation Analysis (Teoria traducerii și relevanța acesteia pentru analiza traducerii automate)*** au fost selectate teorii ale traducerii considerate cele mai relevante pentru traducerea corpusului din Studiul de Caz. Din întreaga teorie a traducerii ne-am bazat pe teorii timpurii ale traducerii, ce contrastează traducerea literală cu cea sens-cu-sens, dar și pe conceptul de echivalență și strategii propuse în caz de absență a echivalenței.

Echivalența rămâne rezultatul scontat în timpul traducerii. De fiecare dată când traducătorul întâlnește un element care necesită o soluție în traducere există un gol lexical care trebuie rezolvat. Echivalența rămâne un aspect complex în teoria traducerii, fapt reflectat în multe clasificări ale echivalenței, cum ar fi distincția lui Eugene Nida dintre echivalența formală și cea dinamică.

Faptul de a obține echivalența în traducere este uneori un fapt dificil, mai ales în domeniul legal (Juliette Scott, Anne Lise Kjaer) și s-ar putea să nu existe vreo posibilitate la echivalență completă (Jean-Claude G  mar). Din fericire există strategii numeroase pentru a rezolva lipsa echivalenței. Aceste strategii au fost bazate pe lucrarea lui Mona Baker *In Other Words* și pe *A Methodology for Translation* a lui Vinay și Darbelnet. Pot exista și combinații de strategii pentru a obține efectele dorite și a furniza soluții pentru golurile lexice.

Ultimul capitol teoretic este intitulat ***Translation Theory Selection including Legal Translation Theory (Selecție din teoria traducerii inclusiv teoria privind traducerea juridică)*** și se axează pe

traducerea juridică și limbajul juridic. Traducerea juridică urmărește obținerea aceluiași efect în textul țintă ca în textul sursă (Jan Engberg), sau același potențial de sens (Pelage). Acest lucru este deosebit de dificil pentru că limbajul juridic este un limbaj specializat. Pentru aceasta, traducătorul trebuie înzestrat cu anumite abilități și mai trebuie să manifeste anumite competențe, cum ar fi înțelegerea textului sursă, cunoștințele necesare despre textul sursă și textul țintă pentru a permite compararea acestora (Prieto Ramos).

În general limba prezintă un grad de incertitudine, însă limbajul juridic manifestă un grad și mai ridicat de incertitudine datorită conceptelor juridice. Această incertitudine poate fi observată în cazurile de indeterminare sau de neclaritate, având în vedere că există concepte care prezintă mai multe interpretări. Conceptele juridice sunt complexe și pot fi foarte dificile de tradus, dar există și în aceste cazuri strategii de traducere, cum ar fi cele formulate de Deborah Cao: 1) crearea de cuvinte noi prin care se introduc și noi sensuri sau 2) utilizarea unor echivalente aproximative sau parțiale.

De asemenea, traducerea juridică e strâns legată de sistemele juridice de care aparține. Există opt grupe majore de sisteme juridice, însă cele mai influente sunt Common Law, cum ar fi în Anglia și Scoția și Codul Civil, cum ar fi în Franța sau România. Există multe deosebiri între cele două, iar traducătorul ar trebui să le aibe în vedere în timpul traducerii. Aceste deosebiri se referă la particularitate versus generalitate, nivelul de înțelegere a textului, faptul de a se baza sau nu pe cazurile anterioare (principiul precedentului) sau pe principiile juridice, sursele juridice primare precum și instituțiile juridice avute în vedere.

Ca orice alt limbaj specializat, și limbajul juridic englez prezintă trăsături unice care îl diferențiază de limbajul comun, nespecializat. Același lucru este valabil și pentru limbajul juridic românesc. Aceste trăsături sunt grupate pentru aceste limbaje specializate în trăsături semantice, gramaticale (inclusiv sintactice), dar și de așezare în pagină și de structură, unde e cazul.

Studiul de Caz și Rezultatele Studiului

A doua parte a studiului este Studiul de Caz, intitulat ***Case Study: Analysis of Machine Translation Quality from English into Romanian of a Legal Corpus (Studiu de Caz: Analiza calității traducerii automate din engleză în română a unui corpus juridic) (49,337 Cuvinte)***. Această parte conține rezultatele aplicării sistemului MQM pe un corpus juridic. Corpusul conține aceste patru spețe luate de pe site-ul web al Curții Supreme a Regatului Unit: *Jalla and another (Appellants) v Shell International Trading and Shipping Company and another (Respondents), Morgan and others*

(Respondents) v Ministry of Justice (Appellant) (Northern Ireland), Mouldsdales t/a Mouldsdales Properties (Appellant) v Commissioners for His Majesty's Revenue and Customs (Respondent) (Scotland, and R (on the application of Day) (Appellant) v Shropshire Council (Respondent).

Corpusul conține termeni care aparțin domeniului juridic, dar și unor subdomenii ale domeniului juridic cum ar fi dreptul delictual, dreptul de proprietate, domenii care se intersectează cu domeniul juridic cum ar fi cel financiar și domeniile care nu sunt juridice (construcții, poluare). Fiecare speță conține terminologie juridică generală dar și specifică: *Jalla v Shell* se axează pe daunele provocate de poluare (deversare de petrol), *Morgan v Ministry* pe liberarea condiționată a unor infractori teroriști, *Mouldsdales v Commissioners* pe vânzarea unei proprietăți și supunerea acelei vânzări la TVA și în cele din urmă *R v Shropshire* se axează pe continuarea fiduciei la vânzarea unui teren proprietate publică.

Spețele diferă nu numai în termen de lungime și domeniu, terminologie aferentă, dar și în termeni de cuantificare a erorilor. Punctajul mediu de trecere a fost de 86,25%, însă această evaluare ia în considerare doar erorile de *Acuratețe* și de *Terminologie*, nu și celelalte tipuri de erori din MQM Core (de exemplu *Verity/ Linguistic conventions, Style*), precum și alte subcategorii prezente sub cele de *Acuratețe* și de *Terminologie*. Trei din patru spețe au atins un punctaj acceptabil de calitate a traducerii și pot astfel să treacă pragul de acceptabilitate cuprins în MQM. În plus, ponderile de severitate atribuite erorilor au și ele un impact asupra evaluării traducerii.

Cu toate acestea, indiferent de clasificarea erorilor, echivalența rămâne un aspect esențial al acestui studiu. În ciuda diferențelor dintre sistemul juridic englez și român (Common Law versus Codul Civil) s-a căutat echivalentul dintre cele două limbi. De asemenea, s-a urmărit și corectarea erorilor identificate în textul țintă obținut prin DeepL.

Evaluarea calității traducerii a avut loc cu ajutorul unui sistem adaptat, care prezintă anumite tipuri de erori dar și formule de calcul. Natura obiectivă a studiului este susținută de procesul de cuantificare și de calcul, însă există și o componentă subiectivă, conferită de adaptarea tipologiei de erori MQM și a formulei de calcul MQM, dar și de punctajele atribuite spețelor, care contribuie la punctajul final pentru întregul corpus, cu focus pe erorile de *Acuratețe* și de *Terminologie*.

De asemenea, lipsa automatizării și calculelor complexe sunt contracarate de gradul de aproximare și de ajustări. Aproximarea reprezintă o dovadă a adaptibilității sistemului MQM de evaluare a calității traducerii dar și a subiectivității inerente a oricărei evaluări a calității traducerii.

Avantaje, Limitări ale Studiului și Direcții Viitoare

Pe de o parte, studiul a reușit în atingerea unui nivel ridicat de detaliere datorită axării pe câteva spețe. S-a reușit aplicarea tipologiei de erori intitulate MQM cu focus pe erori de *Acuratețe* și de *Terminologie* dar și pe aplicarea unui calcul pe baza MQM. Pe de altă parte, acest studiu mai prezintă și anumite limitări: calculul neefectuat în întregime sa, includerea unor valori ale erorilor ajustate care ar putea constitui un element subiectiv, excluderea unor rate de calcul în cadrul traducerii cum ar fi rata de erori pe cuvinte.

Limitările de mai sus precum și alte dezavantaje pot fi retușate prin studii viitoare care pot folosi acest studiu drept punct de pornire. Se pot efectua și alte studii, mai extensive, care să reprezinte fie studii cantitative, fie studii ce combină evaluări impresioniste cu cele cantitative pentru a obține modele combinate de evaluare. Se mai pot include în aceste studii și instrumente automate pentru sprijinul cercetătorilor și pentru a atinge cuantificări și calcule mai precise și obiective.

Mai mult de atât, ale studii ar putea aplica fie varianta de Core sau cea de Full MQM pe un corpus, fie un corpus juridic sau din oricare alt domeniu. Studii viitoare pot aplica și alte sisteme de evaluare cantitativă a traducerii dar și alți indici de traducere care au contribuit la dezvoltarea unui sistem ca MQM, cum ar fi LISA QA sau SAE J2450.

În cazul unui corpus juridic, s-ar putea efectua o cercetare jurilingvistică, cu includerea unei etape de analiză comparativă. Lungimea corpusului se poate ajusta în funcție de necesități dar și de timpul avut la dispoziție pentru studiu, instrumentele automate utilizate și nivelul dorit de detaliere. Studiul de caz poate cuprinde și anumite elemente mai lungi cum ar fi sintagme, expresii sau chiar expresii idiomatice. Asemenea elemente pot fi analizate mult mai detaliat și în acest caz se pot aplica și instrumente automate pentru a obține metode de calcul mai obiective.

În ceea ce privește cercetarea lingvistică, acest studiu și mai ales corpusul și traducerea propusă pot fi utile pentru efectuarea unei analize lingvistice, pentru un curs de lingvistică juridică, un seminar de traducere (juridică) sau unul destinat limbajelor specializate. Traducerea corpusului juridic poate fi punctul de pornire pentru alte traduceri, fie efectuate de oameni (făcute de la capăt, poate împărțite între traducători) sau automate (cu ajutorul instrumentelor de traducere).

Altă modalitate de utilizare a studiului este analiza severității erorilor în domeniul lingvisticii cognitive, deoarece severitatea ar implica un anumit efort de a efectua corecturile necesare, dar și

percepția asupra traducerii, efortul cognitiv al traducătorului sau editorului. Corecturile ar putea fi legate de efortul necesar de post-editare efectuat de post-editor în urma traducerii propriu-zise.

În concluzie, luând în considerare sugestiile de mai sus, orice dezavantaje sau orice sugestii de îmbunătățire a studiului de față ar putea fi desfășurate pe viitor, sub forma unor cercetări efectuate în alte domenii ce converg cu lingvistica, cum ar fi jurilingvistica comparativă, lingvistica cognitivă, chiar și neurolingvistica și lingvistica computațională.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Angelelli, Claudia and Jacobson, Holly (eds.). 2009. *Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies*. John Benjamins Publishing Company Publishing Company.
2. Bajčić, Martina. 2017. *New Insights into the Semantics of Legal Concepts and the Legal Dictionary*. John Benjamins Publishing Company.
3. Baker, Mona. 2011. *In Other Words. A Coursebook on Translation*. Routledge, 2011.
4. Bassnett, Susan. 2014. *Translation*. Routledge, 2014.
5. Bhatia K. Vijay. 2013. *Analyzing Genre. Language Use in Professional Settings*. Routledge.
6. Bhatia K. Vijay et al. 2008. *Legal Discourse Across Cultures and Systems*. Hong Kong University Press.
7. Biel, Łucja, Engberg, Jan, Vilelmini Sosoni and M. Rosario Martín Ruano. 2019. *Research Methods In Legal Translation And Interpreting. Crossing Methodological Boundaries*. London and New York, Routledge, 2019.
8. Bittner, Hansjörg. 2020. *Evaluating the evaluator. A novel perspective on translation quality assessment*. Routledge.
9. Bowker, Lynne and Ciro, Jairo Buitrago. 2019. *Machine Translation and Global Research. Towards Improved Machine Translation Literacy in the Scholarly Community*. Emerald Publishing Ltd.
10. British and Irish Legal Information Institute. 2025. "Recent Decisions (All Cases)". <https://www.bailii.org/recent-decisions.html>. Accessed 22 March 2025.
11. Brunette Louise. 2000. "Towards a Terminology for Translation Quality Assessment." *The Translator*, vol.6, no.2, pp.169-182, published online 21 Feb. Cao, Deborah. 2007. *Translating Law*. Multilingual Matters Ltd.

12. Carl, Michael and Toledo Baez Cristina. 2019. "Machine translation errors and the translation process: a study across different languages." *The Journal of Specialised Translation*, no. 31. https://jostrans.soap2.ch/issue31/art_carl.php. Accessed 22 March 2025.
13. Cazan, Olga. 2009. "Procedee de formare a terminologiei juridice românești." *Revista Philologica Romanica (Ianua)*, vol. 9, pp.213–227. <http://www.romaniaminor.net/ianua/> and <https://dialnet.unirioja.es>. Accessed 22 March 2025.
14. Chirilă Camelia. 2014. "Errors and Difficulties in Translating Legal Texts". *Management Strategies Journal*. Constantin Brancoveanu University, vol. 26(4), pp.487-492. <https://ideas.repec.org/a/brc/journal/v26y2014i4p487-492.html>. Accessed 22 March 2025.
15. Corniță, Georgeta. 1995. *Manual de stilistică*. editura Umbria. <https://georgetacornita.ro/wp-content/uploads/2024/07/Manual-de-stilistica.pdf>. Accessed 22 March 2025.
16. Corpas Pastor Gloria and Durán-Muñoz, Isabel. 2018. *Trends in E-Tools and Resources for Translators and Interpreters*. Brill Rodopi.
17. Corpas Pastor, Gloria. 2006. "Translation Quality Standards in Europe: An Overview." pp.47-57. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=a1c72a9cd8f8359a61272ed326b5d63cc7146f41>. Accessed 22 March 2025.
18. Cosmulescu, Andreea Maria. 2021. "A Terminological Perspective on Legal Translation". *Professional Communication And Translation Studies*, vol.14, pp. 151-157, Universitatea Politehnică Timișoara. https://sc.upt.ro/attachments/article/586/03_02_trad_en_COSMULESCU_02.pdf. Accessed 22 March 2025.
19. Cosmulescu, Andreea Maria. 2021. "Views on the Complexity of Legal Translation". *Romanian Journal Of English Studies (Rjes)*, vol.18, pp.137-144. DOI: 10.1515/RJES-2021-0013 and <https://intapi.sciendo.com/pdf/10.1515/rjes-2021-0013>. Accessed 22 March 2025.
20. Cozma, Mihaela. 2010. "Semantic Peculiarities in the Legal Discourse a Translation-Oriented Approach". *Professional Communication and Translation Studies*, vol. 3, no. 1-2, pp.61-66. https://dspace.upt.ro/xmlui/bitstream/handle/123456789/5816/BUPT_ART_Cozma%20Mihaela_f.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Accessed 22 March 2025.
21. Crystal David and Davy Derek. 1973. *Investigating English Style*. Routledge.

22. de Beaugrande, Robert Alain and Dressler, Wolfgang. 2002. *Introduction to Text Linguistics*. Vienna, Universität Wien.
23. Renée Desjardins, Claire Larssonneur, Philippe Lacour. 2021. *When Translation Goes Digital. Case Studies and Critical Reflections*. Palgrave Macmillan.
24. Dollerup Cay and Loddegaard Anne. 1992. *Teaching Translation and Interpreting. Training, Talent and Experience*. John Benjamins Publishing Company Publishing.
25. Drugan, Joanna. 2013. *Quality In Professional Translation. Assessment and Improvement*. Bloomsbury Publishing.
26. Dumitrescu Adela-Elena. 2014. “Difficulties and Strategies in the Process of Legal Texts Translation”. *Management Strategies Journal*, Constantin Brâncoveanu University, vol. 26, no.4, pp. 502-506. <https://ideas.repec.org/a/brc/journl/v26y2014i4p502-506.html>, <http://www.strategiimanageriale.ro/papers/140466.pdf>. Accessed 22 March 2025.
27. Eco, Umberto. 2000. *Experiences in Translation*. University of Toronto Press.
28. Elliott, Catherine. 2009. *English Legal Systems*. Pearson Academic.
29. Faber, Pamela and Reinerink Arienne. 2019. “Framing terminology in legal translation”. in *International Journal of Legal Discourse*, vol.4, no.1, pp.15–46. <https://doi.org/10.1515/ijld-2019-2015>. Accessed 22 March 2025.
30. Fanego, Teresa and Rodríguez-Puente, Paula (eds). 2019. *Corpus-Based Research on Variation in English Legal Discourse*. John Benjamins Publishing Company.
31. Federico Marcello et al. 2014. “Assessing the Impact of Translation Errors on MT Quality with Mixed-effects Models”. *Proceedings of the 2014 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing (EMNLP)*, pp. 1643–1653. Fishel Mark, Bojar Ondřej and Maja Popović. 2012. “Terra a Collection of Translation Error-Annotated Corpora.” *Proceedings of the Eighth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'12)*, pp. 7–14. http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/pdf/481_Paper.pdf. Accessed 22 March 2025.
32. Gambier, Yves and Doorslaer, van Luc. 2010. *Handbook of translation studies*. John Benjamins Publishing Company.
33. Garzone Giuliana. 2000. “Legal Translation and Functionalist Approaches: a Contradiction in Terms?” *La Traduction Juridique: Histoire, théorie(s) et pratique*, pp.1-14. <http://www.tradulex.org/Actes2000/Garzone.pdf>. Accessed 22 March 2025.

34. G mar, Jean –Claude. 2002. “Traduire le texte pragmatique, Texte juridique, culture et traduction.” *Revue de l'Institut des langues et cultures d'Europe et d'Am rique*, no.3, pp.11-38, <https://doi.org/10.4000/ilcea.798> and <https://journals.openedition.org/ilcea/798?file=1>. Accessed 22 March 2025.
35. Gibbons John and Turell M. Teresa (eds.). 2008. *Dimensions of Forensic Linguistics*. John Benjamins Publishing Company.
36. Gioroceanu Alina. 2018. *Texte juridice, perspective lingvistice*. editura AIUS Craiova.
37. Gotti, Maurizio and Ŗar evi , Susan. 2006. *Insights into Specialized Translation*. Peter Lang AG.
38. Gouadec, Daniel. 2007. *Translation as a Profession*. John Benjamins Publishing Company.
39. Goutte, Cyril et al.(eds.).2009. *Learning Machine Translation*. MIT Press.
40. Greere, Lumini a Anca. 2003. *Translating for Business Purposes. A functionalist Approach*. Cluj-Napoca, Dacia.
41. Greere Anca. 2010. “Translation in Romania: Steps towards recognition and professionalization.” *Journal des Traducteurs*, vol 55, no 4, pp. 789–816. <https://www.erudit.org/en/journals/meta/2010-v55-n4-meta4003/045692ar/>. Accessed 22 March 2025.
42. Greere Anca, T taru Cristina. 2008. “Training for the Translation Profession: What do Romanian university programmes have to offer?”. *Studia Universitatis Babe -Bolyai - Philologia*, vol.52, pp.95-122. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=206149>. Accessed 22 March 2025.
43. Haigh, Rupert. 2009. *Legal English*. Taylor & Francis.
44. Halliday M. A. K. and Hasan Ruqaiya. 1976. *Cohesion in English*. Longman Group Ltd
45. Halliday M. A. K. Ruqaiya Hasan and Frances Christie. 1989. *Language, Context, and Text. Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective*. Oxford University Press.